

דין אופן וזמן אחיזת כוס של ברכה

אופן אחיזת הכוס

א. באיזה אופן אוחו המברך הכוס בידו, מצינו בזה כמה מנהגים:
(א) יש נוהגים עפ"י הקבלה להעמיד הכוס על כף היד ופרקי האצבעות יהיו זקופים סביב הכוס ולא לאוחזו באצבעותיו א).

בית האוצר

ובן כתב המשנה ברורה (סקט"ו) ח"ל "כתב השל"ה ע"פ הקבלה נכון שיעמיד הכוס על כף ימינו והאצבעות יהיו זקופים סביב", עכ"ל.

והנה העולם תמיד (סק"צ) הביא גם כיום דברי השל"ה, ח"ל "ומסיים שם דכל זמן שמצדך אוחו הכוס צימין והשמאל לא תסייעו ויש לזה סוד גדול", עכ"ל. וכתב ע"ז "ודלא כמ"ש הרב כאן בהג"ה", עכ"ל.

בוונת דבריו נראה, דלפי מש"כ השל"ה דצריך להניח הכוס על כף יד ימין, ומ"מ כתב דהשמאל לא תסייענו, מוכח להדיא דאף כשמניח ידו השמאלית תחת ידו הימנית ג"כ אסור, וא"כ זה לא כמ"ש הרמ"א בהג"ה שם השצה"ל דהאיסור הוא דוקא שלא תגע השמאל בכוס אבל כשנותן השמאל תחת הימין שרי, ודו"ק.

אולם הא"ר (סק"ו) והבאנו דבריו להלן, (אחרי שכתב שם לדחות דברי שו"ת בית יעקב) וס"ל דמותר לאוחז בדופני הכוס, כתב "[ומסייע] (ב) [כ] זה אין צו ממש, דלא כעו"ת [סק"צ] שכתב דפליג [השל"ה] על רמ"א וכו", עכ"ל. פי' דבריו דכיון דאפשר לאוחז בדופני הכוס ולא דוקא בתחתית הכוס, א"כ א"ש דברי הרמ"א דהאיסור שלא תסייע השמאל היינו כשהיד שמאל נוגעת בשולי הכוס דוקא, ולא כשהיא תחת יד ימין, ודו"ק.

(א) בן כתב השל"ה (שער האומיות אות ק' ד"ה והכוס) ח"ל "והכוס אוחו צימין. קבלתי להניח הכוס על כף הימין והאצבעות זקופות, וסימן ואחן את הכוס על כף פרעה. ולא כאותן שנוהגין לאוחז הכוס צימין דהיינו שהאצבעות מקיפות את הכוס, ויש קצת הוכחה לזה בזוהר", עכ"ל.

ובן הביא המג"א (סק"ו) בשמו, ח"ל "ובשל"ה כתוב שם המקובלים שיעמיד הכוס על כף ימינו והאצבעות יהיו זקופים סביב הכוס, וכ"מ בזוהר בראשית [א' ע"א], ומ"מ אינו מוכח כל כך, די"ל דיקיפס באצבעותיו כדרך אחיזה", עכ"ל. וכן כתב הצאר היטב (סק"ה) שם השל"ה, עי"ש.

ובן כתב צמ' חסד לאלפים (סק"ג) ח"ל "ויש מי שאומר שניח תחתית הכוס על גבי התמס אצבעות. ואני אומר שיותר טוב ליתנו על הכף, כדי שלא ילמדו ליתנו על האצבעות ואפשר יש אדם שהוא מפחד שמא יפול ולא יוכל לכיון צנחמ"ו, אבל לא יאחו בדופני הכוס בידו", עכ"ל.

ובן הביא דיעה זו השו"ע הרב (סעיף ו') ח"ל "ויש מי שאומר שעל פי הקבלה יש להעמיד הכוס על הכף והאצבעות תהיינה זקופות סביב הכוס ולא לאוחז באצבעותיו וכו'", עכ"ל. (אולם הביא גם דיעה הצ' דלהלן בלא הכרע).

(ב) ויש נוהגים להעמיד הכוס על חמשה האצבעות על גביהם ממש (ב).
 (ג) ויש מי שאומר שלכן טוב לקחת כוס על רגל, ומעמיד רגל הכוס על
 כף היד וגוף הכוס על חמש האצבעות, ובזה יוצא ב' הדיעות (ג).

אוצר החכמה

ב. ומחזיק הכוס כנגד החזה ממש ויש בו סוד (ד).

ג. יש מי שאומר כיון שעיקר הברכה היא על היין, ע"כ יש לאחוז דוקא
 בשולי הכוס או באוגנו שאז הרי הוא כאוחז ביין עצמו, אבל האוחז
 בדופני הכוס חוצצת בין ידו לבין היין (ה), ויש מי שדחה דבריו (ו).

אוצר החכמה

בית האוצר

אוצר החכמה

ובן כתב צא"ז (סק"ד) על דברי העו"מ כשהן פשוטות יעו"ש. וכ"כ בשער הכוונות (דף
 ע"א ע"ג) בהדיא דלריך לאחוז הכוס צאלצעותיו
 ונתן טעם בסוד יעו"ש, עכ"ל.

[ועי' שו"ת תורה לשמה (סי' כט) שדן האם כוס
 של ברכה צריך לתת רק למי שיש לו ה' אצבעות
 דוקא, ו"ל "שאלה. צעה"צ שיש לו צנים
 גדולים סמוכים על שלחנו ודרכו לצרך בהמ"ז
 על הכוס, אך הואיל וא"א לו לשמות יין לכן
 נותן רשות לאחד מצניו לצרך על הכוס, והנה
 בנו הגדול יש לו ששה אצבעות בידי והשני הוא
 כדרך כל הארץ, ושואל אם יש לכן הגדול דין
 קדימה בזה שהוא יצרך בשביל שהוא גדול
 האחים, או דילמא כיון שיש מוס בידי שיש לו
 אצבע יתירה אז עדיף טפי לצרך השני שאין לו
 מוס, והנה ודאי כל בני הבית דשו ביה וליכא
 חשש שיסתכלו בו צעת הברכה, אך ספיקא דידן
 בשביל שיש לו מוס הנו' והשני אין לו, על כן
 יורנו את הדרך הנכון לעשותו ושכמ"ה.

ובן כתב הצאר היטב (שס) אחרי שמציא
 דברי השל"ה הנ"ל, ו"ל "וצספר נגיד ומלאה
 כתב שיהא הכוס עומד על ה' אצבעות על
 גביהם ממש ע"ש, עכ"ל.

ובן הביא דיעה זו השו"ע הרב (שס) ו"ל "ויש
 אומרים להעמיד על האצבעות ממש, עכ"ל.

ובן כתב היעצ"ן בסידורו (הנהגת הסעודה דיני
 הכוס ס"ד מנהג המזכר, אות ו') ו"ל "ומחזיקו צימינו
 (מעמידו על ה' אצבעות זקופות, מקיפות
 ומחזיקות אותו נגד החזה), עכ"ל.

ובן הביא בהגה' נזירות שמשון (על מג"א סק"ו)
 ו"ל "וצכוונות כתב שיעמיד הכוס על ראשי
 חמש אצבעות וכ"מ צוהר למדקדק שס
 בראשית (עמ' י"ו), עכ"ל.

תשובה: איתא צוה"ק בהקדמת בראשית
 (דף א' ע"א) ו"ל כוס של ברכה אצטרך למהר
 על חמש אצבען ולא יתיר עכ"ל, ויש סוד גדול
 בזה, על כן עדיף טפי לתת לשני לצרך, וממילא
 מובן שגם אם יהיה זה חסר אצבע ג"כ עדיף
 ליטנו למי שיש לו חמש אצבעות שלימות,
 עכ"ל.

ובן כתב הקף החיים (אות כ) ו"ל "ו"ל
 שעה"מ (פ' עקב) ואח"כ תיטול הכוס צימינו
 ומעמידו על ה' אצבעות הימניים ממש על
 גביהם וכו', עכ"ל. ומיהו בש"ס ח"ד על
 שעה"מ הנו' גרים על גובהן ופי' שיתול הכוס
 צאלצעותיו הזקופות למעלה ולאפוקי שלא יתן
 הכוס צקף היד וגם שלא יהיה ע"ג האצבעות